

*Григорій Кисіль
(Гадяч, Україна)*

УКРАЇНСЬКА ВИШИВКА: ПОРТРЕТИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (ПРЕЗЕНТАЦІЯ АЛЬБОМІВ ВИШИВОК)

Українська народна вишивка була і є одним з найпоширеніших видів декоративно-ужиткового мистецтва українців. Її коріння сягає в глибину тисячоліть. Вишивка – це безцінне джерело мистецьких традицій народу. Через орнаментику у вишивці наші предки передали нам своє світобачення, розуміння краси. І наш обов'язок не тільки зберегти цю спадщину, але й примножити її та передати наступним поколінням.

Основним елементом української вишивки є орнамент. Орнаментом люди прикрашали предмети домашнього вжитку, одяг, знаряддя праці, житло. У давнину орнамент був не лише прикрасою, йому приписували магічну силу. Були переконані, що вишитий одяг оберігає від недобрих, злих духів. Мотиви для орнаменту люди брали з рослинного і тваринного світу природи. На мотиви орнаменту впливали умови життя та особливості побуту, через що орнамент в українській вишивці набув національних особливостей.

Орнамент (з лат. «прикраса») – це декоративний узор, побудований на ритмічному повторенні і чередуванні елементів, який використовують як прикрасу. Малюнок (мотив) цих елементів в орнаменті також умовний, далеко не завжди природний. Український орнамент будується як на геометричних, так і природних, тобто рослинних і тваринних (зооморфних) мотивах.

Колірна гама українського орнаменту різноманітна, але традиційними вважаються червоний і чорний кольори. Зрозуміло, що в кожному регіоні є свої особливості орнаменту та його колористики, та саме два кольори – червоний і чорний – стали загальнонаціональними.

Якщо говорити про орнаментику полтавської вишивки, то в ній переважає рослинний мотив у вигляді дерева – життя або вазона. А традиційні кольори полтавської вишивки – пастельні, розбілені: світло-голубий, світло-сірий, світло-бежевий. А білим по білому – то виключна особливість полтавської вишивки.

Нараховують більше сотні технік вишивання. Та з поміж інших найулюбленішою стала хрестикова техніка, бо вона проста і для вишивання, і для перезнімання узорів. Хрест – сакральний знак. Вишиваючи узор хрестиком, вишивальниця ніби благословляє того, хто буде користуватися цією вишивкою.

У моїх альбомах «Українська вишивка» малюнки-схеми портретів, ікон, тематичних композицій та орнаментів-узорів для вишивання подано саме хрестиком. Для того, щоб спростити процес вишивання у малюнках-схемах подано щонайменшу кількість кольорів, що полегшує вишивання. Виконано їх власноруч, без використання «бездушного» комп'ютера.

Я і до сьогодні, як реліквію-оберіг, бережу сорочку, вишиту мені мамою, коли я по закінченні інституту, їхав на роботу – у нове життя, та рушник з вишитим підписом: «Рушник рідна мама дарую синочку Гришці на щастя, на долю».

Якщо сьогодні я щось умію, чогось досягнув у житті, то – від батьків. Інтерес до мистецтва я відчув з раннього дитинства. Скільки себе пам'ятаю, завжди в мені горів вогник потягу до чогось красивого у житті і природі, до малювання. І мої батьки, прості люди від землі, розуміли мене і підтримували той інтерес. Я щиро вдячний їм за це.

Щороку я буваю на Сорочинському ярмарку. Це – свято душі Полтавського

краю. Традиційно на ярмарку я зустрічаюсь з вишивальницями різних регіонів України. Це – наші теплі і щирі розмови про вишивку.

Ось уже сорок років я збираю, колекціоную зразки української народної вишивки та створюю свої власні, авторські орнаментальні та декоративні композиції.

З 1981 року на сторінках журналів «Жінка» та «Україна» надруковано біля 80-ти моїх творчих робіт – художніх розробок – схем для вишивання в техніці «хрестик». Це – ікони, релігійні композиції, портрети видатних людей України, орнаменти, декоративно-орнаментальні, шрифтові та тематичні композиції. За цими схемами вишиває вся Україна і не тільки. Про це свідчать сотні листів до мене від вдячних вишивальниць.

Ось декілька слів з листів вишивальниць:

– Дякувати Богові, що ви є в нашій славній Україні;

– Хай Вам Бог дає здоров'я і сили для такої роботи;

– Схиляю свою сиву голову перед Вашим талантом.

– Схеми для вишивання «хрестиком» Григорія Кисіля на українському просторі рукоділля найкращі. Етнічні. Гармонійні.

– Ваші роботи дуже легко вишивати. Ви розробляєте свої схеми від душі і серця своїми руками, а не холодним, бездушним комп'ютером.

– Маєте дар від Бога.

Радий, що дружина, діти і внучка кохаються у вишивці. Відтворюють на полотні мою художню працю. Своє життя присвятив любові, збереженню та подальшому розвитку українського декоративно-прикладного мистецтва. Народна вишивка стала моєю долею.

У полтавському видавництві «Дивосвіт» вийшли друком мої чотири альбоми «Українська вишивка»: «Орнаменти, шрифти, тематичні композиції» (2005), «Портрети видатних людей Полтавщини» (2007), «Ікони. Релігійні композиції» (2008), «Портрети Тараса Шевченка» (2014).

Свій перший альбом «Українська вишивка» я присвятив своїй любимій внучці Софійці. Може це символічно, що я живу, працюю і займаюсь творчістю у древньому Гадячі, де у свій час жила Олена Пчілка, відома не тільки як мати Лесі Українки, а і як глибокий знавець українського національного орнаменту, народної вишивки.

Продовжуючи традиції славної землячки, я у своєму першому альбомі «Українська вишивка» подаю візерунки-орнаменти традиційної народної вишивки Полтавщини. Переважно це узорі з рушників та сорочок. Більша частина орнаментальних композицій є авторськими, створених на основі народних мотивів. В альбомі біля 90 узорів та орнаментальних композицій.

Окрему групу художніх розробок становлять шрифтові композиції. Це найбільш забута сторінка народної вишивки. Конструюванням шрифтів для вишивки у техніці «хрестик» на Україні займаюся лише я. Шрифти подаються різні за характером, побудовою та розміром, що дає вишивальницям широке поле вибору.

В альбомі я подаю декілька і тематичних композицій, зокрема композиція національної символіки: «Боже великий, єдиний, нам Україну храни».

Ми, полтавці, пишаємося багатою історією рідної землі, іменами відомих в усьому світі наших великих земляків. Вони прославили Україну і свій рідний край. Їх імена – то наші духовні і моральні орієнтири.

З метою відродження і подальшого розвитку прадавнього народного мистецтва вишивки, виховання молоді на національно-культурних традиціях рідного краю я видав другий альбом «Українська вишивка. Портрети видатних людей Полтавщини». Цей альбом я присвятив своїм донькам, викладачам училища культури, Оксані та Ірині. Крім 18 портретів, у своєму альбомі я подаю 20 орнаментів полтавської вишивки – узорі з давніх рушників та сорочок, значну частину яких зібрано з «бабусиних скринь» Гадяцького району. Чотири орнаменти, поданих в альбомі, мої власні, авторські.

В альбомі подано розробки – схем трьох ікон – Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці та Миколая Чудотворця. Це своєрідні обереги цього видання. До речі, образ Миколая Чудотворця за моєю схемою вишила моя дружина Анізія Михайлівна, і наша родина у 1998 році подарувала цю роботу Свято-Успенському собору міста Гадяч. Ця вишита ікона вважається сьогодні чудотворною: на кожному склі, покладеному на неї, з'являється відбиток образу святого Миколая. Біля ікони служаться молебні.

Альбом «Українська вишивка. Портрети видатних людей Полтавщини» сприяє відродженню духовності та національно-культурних традицій нашого народу.

До речі, в 2007 році за мої художні розробки та вишиті портрети видатних людей Полтавщини, я і моя донька Ірина, викладач училища культури, отримали обласну премію ім. П.Мирного.

2008 року вийшов друком мій третій альбом «Українська вишивка. Ікони. Релігійні композиції». Цей альбом я присвятив своїй дружині Анізії. Вийшов він друком до 1020-річчя хрещення Київської Русі-України з благословення преосвященного Федора, єпископа Полтавського і Кременчуцького: «Ікони, відтворені мистецьким талантом Григорія Кисіля, увібрали в себе як церковний дух та строгість православного іконо малярства, так і всю красу та щирість української душі, сповненої великої любові до Бога, до ближнього, до рідного краю. Впевнений, що альбом стане основою творчості й джерелом натхнення сотень майстрів та майстринь української вишивки. Закликаю на автора та всіх майстрів української вишивки Боже благословення!»

В цьому альбомі я подаю схеми 22 ікон та 16 релігійних композицій для вишивки в техніці «хрестик». За основу вишитих ікон я взяв ті, які традиційно є на іконостасах українських православних і греко-католицьких храмів.

У своєму вступному слові до альбому Дмитро Степовик, доктор богословських наук, доктор філософії, доктор мистецтвознавства, професор, академік Академії наук Вищої школи України пише: «Тема мені, як фахівцеві з християнського мистецтва особливо близька. Тому уваж ненько приглядаюся до кожного проекту ікон. Адже Григорій Олексійович кожному клітинку малює від руки, нічого не робить комп'ютером – і правильно, бо це вже буде машинне ремесло, а не його ручна робота, його винахідливість і творча фантазія... це є чудові зразки для наших вишивальниць ікон».

2014 року побачив світ мій четвертий альбом «Українська вишивка. Портрети Тараса Шевченка». Цей альбом я присвятив світлій пам'яті моїх батьків. Над альбомом я працював понад десять років. Дорога до цього альбому була довга і терниста. Тодішня влада – обласне керівництво, так і не спромоглося виділити кошти на видання альбому до 200 літнього ювілею нашого національного генія. Альбом побачив світ, дякуючи училищу культури, директору Анатолію Насменчуку та Всеукраїнському фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеса Гончара.

В цьому альбомі подано понад 30 схем портретів та портретних композицій Тараса Шевченка для вишивки «хрестиком». Розробляючи схеми, я використав прижиттєві світлини вликого Кобзаря, його автопортрети, портрети поета роботи відомих художників. Крім портретів, в альбомі подано схеми картин «Катерина» Т. Шевченка, «Т.Г. Шевченко з кобзою над Дніпром» К. Трутовського. Також в альбомі більше 30 текстово-орнаментальних композицій-афоризмів із «Кобзаря», теж для вишивання. Усі схеми рукотворні.

Епіграфом до свого альбому я взяв слова Ліни Костенко: «Кобзарю! Знов до тебе я приходжу, бо ти для мене совість і закон».

Для мене Тарас Шевченко – це Святе Письмо, мій світоч. Він – сьогоднішній. Його слово – віще. Відкриймо будь-яку сторінку Золотої Книги «Кобзаря», там стільки любові до рідного народу, теплих батьківських порад, як ми маємо жити, як свій край любити. Здавна у кожній українській хаті поруч з образами під вишитим рушником

висів портрет Т.Шевченка. тож віродимо цей народний звичай.

Вишивка буде вічно з нами, доки ми будемо нацією. Нам, українцям, є чим пишатися. Нас знають і шанують у світі за нашу пісню, писанку і вишивку. Це – наші національні символи, наші обереги. Будьмо гідні цього, бережімо, шануймо і примножуймо наше одвічне народне мистецтво – українську вишивку.

Згадаймо поетичні рядки полтавського письменника, краєзнавця, громадського діяча, великого патріота рідного краю Петра Ротача:

*«Ні, не згаснути барвам українського чистого неба,
Золотистих пшениць, малинових козацьких одерж,
Доки руки жіночі мережать душі на потребу
Рушники й сорочки, і портрети Шевченкові теж».*

Радусь і тішить душу, що українська вишивка стає модною. Тож вишивайте на втіху собі і на радість людям !

*Дарія Петречко
(Івано-Франківськ, Україна)*

БОЙКІВСЬКА ВИШИВАНКА

Альбоми «Вишивані скарби Бойківщини. Західний регіон» та «Вишивані скарби. Східна Бойківщина» є збірниками вишиваного одягу Бойківщини. У першому зібрано світліни вишиваного одягу бойків, виселених із Бескидів (сучасна територія Республіка Польща) на південь України в 1951 році.

Основою другого альбому є світліни вишитого одягу східних бойків. Це сучасні аматорські фото моделей у вишиваному одязі минулого століття, а також старовинні світліни, зібрані під час подорожей по східній Бойківщині. На основі цих світлин розроблено узори, які можуть бути використані майстринями-вишивальницями та дизайнерами як зразки для створення моделей сучасного одягу.

Альбом розрахований на етнологів, краєзнавців і всіх, хто цікавиться історією та культурою бойківського краю, а також на поціновувачів старовинної бойківської вишивки.

Albums «Embroidered treasures of Boyki region. West region» and «Embroidered treasures. East Boyki region» are collections of embroidered clothes of Boyki region. In the first album the photos of embroidered clothes of Boyki people are collected, who were deported from Beskydy (today – the territory of Poland) to the South of Ukraine in 1951.

The base of the second album are the photos of embroidered clothes of South Boyki. These are modern amateur photos of models in embroidered clothes of the past century, also ancient photos, collected during the trips through East Boyki region. Patterns, based on these photos, can be used by embroideresses and designers as model in creation the modern clothes.

Album can be useful for ethnologists, regional ethnographers and everybody, who is fond of history and culture of Boyki region, and also for connoisseurs of ancient Boyki embroidery.

Мета. Проаналізувавши друковані матеріали про Бойківщину, ми дійшли висновку, що порівняно з іншими етнічними групами, культуру бойків висвітлено недостатньо, відтак складається враження, ніби вона бідніша і нецікава. Як українські патріоти-бойки, ми не змогли з цим змиритися. Тож, у 2002 році в Івано-Франківську було створено обласне громадське товариство «Бойківщина». Його основна мета – виховання патріотизму та сприяння збереженню, подальшому розвитку і збагаченню традицій, історико-культурної спадщини, відновлення та збереження для нащадків бойківських вишиваних узорів, показ краси бойкинь та бойків у народних строях.